

експериментувати, контролювати та робити висновки, визначати причинно-наслідкові зв'язки, сприяє активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, розвиває потребу в нових знаннях та інтерес до наукових відкриттів.

Література

1. Атаманчук П. С., Форкун Н.В. Впровадження елементів STEM-освіти в освітній процес. Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки, 2019. С. 15-24.

2. Горошко А. В. Досвід проведення віртуальних лабораторних робіт з електротехніки / А. В. Горошко, М. В. Зембицька // Сучасні досягнення в науці та освіті : зб. пр. XVII Міжнар. наук. конф., 22–29 вересня 2022 р., м. Нетанія (Ізраїль). – Хмельницький : ХНУ, 2022. – С. 74-78.

3. Інтерактивні моделювання // Веб-сайт Університету Колорадо [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://phet.colorado.edu/>.

4. Кадемія М. Ю., Коваль М. С. Відкрите Smart-середовище навчання в підготовці педагогічних працівників у закладах вищої освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2018. №50. – С. 279–282.

5. М.С. Коваль, М.І. Кусій Застосування засобів інтерактивного навчання у вивченні професійних дисциплін. // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 5. / За ред. М.М. Козяра, Н.Г. Ничкало. – Львів: ЛДУ БЖД, 2017. – С. 234-238.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-480-4-44>

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ МЕДИЧНОЇ СЛУЖБИ ЗАПАСУ ЗА ДОСВІДОМ АТО ТА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Нікітюк Олександр Володимирович

кандидат історичних наук, доцент,

*провідний науковий співробітник наукового відділу загального
та ресурсного планування,*

Національний університет оборони України

м. Київ, Україна

Досвід російсько-української війни довів, що наявна на сьогодні підготовка офіцерів медичної служби запасу потребує змін та реформувань.

На час проголошення незалежності Україною однією зі складових програми підготовки медичних фахівців із вищою освітою було обов'язкове навчання за програмами підготовки офіцерів запасу на кафедрах військової підготовки, які були у кожному медичному закладі вищої освіти (ЗВО).

За 33 роки процес вивчення студентами медичних ЗВО військово-медичної підготовки та отримання офіцерського звання зазнав значних змін.

З 1992 року навчання за програмами підготовки офіцерів запасу на військових кафедрах ЗВО згідно з прийнятим Верховною Радою України законом “Про загальний військовий обов'язок і військову службу”, проводилося на добровільних засадах, а період навчання зараховувався як строкова військова служба [1, с.882]. У 1992–1995 роках військово-медична підготовка в медичних ЗВО держави вивчалася факультативно, а чотири військових кафедри у Донецькому, Луганському, Тернопільському та Чернівецькому медичних інститутах у 1993 році було скорочено [2, арк. 80–81].

У 1995 році Постановою Кабінету Міністрів України прийнято рішення про створення загальнодержавної системи екстремальної медицини та введено обов'язкове вивчення студентами медичних, стоматологічних і фармацевтичних ЗВО екстремальної та військової медицини та створення відповідних кафедр у всіх державних медичних ЗВО [3, с. 54–59]. Виключення складав лише Український державний медичний університет імені О.О. Богомольця, в якому навчання студентів за програмою підготовки офіцерів запасу здійснювалось на кафедрах Військово-медичного відділення при цьому університеті.

Згідно з внесеними у 1999 році поправками до Закону України “Про загальний військовий обов'язок і військову службу” [4, с. 654] військова підготовка введена в навчальні плани підготовки лікарів та фармацевтів медичних факультетів та ЗВО усіх форм власності як обов'язкова дисципліна.

У 2001 році Постановою КМ України затверджено Положення про Державну службу медицини катастроф. На виконання Постанови та з метою удосконалення системи підготовки офіцерів медичної служби запасу було підготовлено та підписано сумісний наказ трьох міністрів “Про удосконалення системи підготовки офіцерів медичної служби запасу” [5]. Згідно з наказом кафедри екстремальної і військової медицини медичних (фармацевтичних) ЗВО України III–IV рівня акредитації було перейменовано на кафедри медицини катастроф та військової медицини (МК та ВМ) і з 1 березня 2003 року введено в дію нові нормативні документи з організації навчального процесу.

Однак уже в квітні 2006 року внесені ВР України зміни до Закону “Про загальний військовий обов’язок і військову службу” [6, с. 80], відміняли обов’язкове вивчення військової підготовки студентами медичних (фармацевтичних) ЗВО, а Постановою КМ України “Про заходи щодо оптимізації мережі військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів” [7] до 2011 року було скорочено 13 кафедр медицини катастроф та військової медицини (МК та ВМ), які здійснювали підготовку офіцерів медичної служби запасу.

З 2006–2007 навчального року підготовка офіцерів медичної служби запасу здійснювалася тільки за плату фізичних осіб на трьох кафедрах МК та ВМ у Запорізькому, Тернопільському державних медичних університетах, Харківському національному медичному університеті та в м. Києві – Українською військово-медичною академією (УВМА) для студентів Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, Київського медичного університету Української асоціації народної медицини, Міжнародної академії екології та медицини. Щорічно визначались квоти для усіх навчальних закладів за спеціальностям та кількістю військово-медичних та військово-фармацевтичних спеціалістів запасу. Слід відмітити, що на навчання йшла значна частина студентів, які спроможні оплатити навчання та не бажали пов’язувати своє життя з військовою службою в ЗС України та інших силових структурах держави, а отримання офіцерського звання згідно з чинним законодавством звільняло їх від проходження строкової військової служби.

Результати скорочення кафедр МК та ВМ у медичних ЗВО не дозволили у 2012–2016 роках здійснювати повноцінний та якісний відбір на навчання до УВМА (військово-медичного навчального закладу післядипломної освіти).

З проведенням на Сході України антитерористичної операції (АТО) та під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну, початком формування нових військових частин та їх комплектування громадянами, призваними за мобілізацією, офіцерські посади медичної служби обіймали цивільні лікарі, більшість з яких у медичних ЗВО пройшли навчання за програмою підготовки офіцерів медичної служби запасу та мали військові звання.

Слід також відмітити, що значна частина кваліфікованих лікарів, яка була мобілізована у 2014–2015 роках (АТО), а також у перші місяці 2022 року використовувалася не за призначенням, на посадах стрільців, мінометників, гарматників, водіїв та інших, у кращому разі бойових медиків, медичних сестер, фельдшерів, санітарів. Це сталося внаслідок того, що через різні обставини ці громадяни, навчаючись у медичних ЗВО, не проходили навчання за програмою підготовки офіцерів

медичної служби запасу та не мали медичної військово-облікової спеціальності.

Збройний конфлікт на Сході України у 2015 році змусив переглянути погляди державного і військового керівництва на підготовку офіцерів медичної служби запасу. Постановою КМ України [8] та спільним наказом трьох міністерств [9] до кінця 2015 року ще у 7 медичних ЗВО держави було сформовано кафедри медицини катастроф та військової медицини.

10 жовтня 2016 року ВР України ухвалила внесення змін до закону “Про військовий обов’язок і військову службу”, що стосуються проходження студентами вищих медичних, фармацевтичних навчальних закладів військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби в обов’язковому порядку, однак Президент України Петро Порошенко наклав вето на закон, посилаючись на те, що реалізація закону спричинить великі витрати держбюджету. У 2017 році знадобиться додатково 140 млн грн, у 2018-му – близько 280 млн грн, у 2019 і наступних роках – 420 млн грн. Також Президент зазначив, що медвузи щорічно випускають понад 12 тис. медиків, а в Міноборони і Збройних Силах налічують близько трьох тисяч посад військових лікарів та провізорів. Отже, кількість офіцерів запасу медичної служби буде значно перевищувати потребу в комплектуванні [10].

На сьогоднішні мобілізовані лікарі, які не мають офіцерського звання та бажають його отримати, можуть за наявності в частині вакантної посади офіцера медичної служби та з дозволу командира військової частини, пройти навчання в УВМА на курсах перепідготовки та підвищення кваліфікації за програмою: “Підготовка офіцерів медичної служби тактичного рівня (які проходять військову службу за призовом під час мобілізації)” з подальшим присвоєнням первинного офіцерського звання “молодший лейтенант медичної служби” та надалі бути призначеними на вакантну посаду. Однак командири не охоче відпускають лікарів на навчання, адже рядових і сержантських посад санітарів, бойових медиків, старших бойових медиків та фельдшерів в частинах значно більше, ніж лікарських, і їх теж потрібно комплектувати. Іноді командири відправляють на навчання лише за умови, що лікар підписує з частиною перший повноцінний 5-ти річний контракт.

Проаналізувавши проблему підготовки офіцерів медичної служби запасу та тривалий час безпосередньо займаючись їх підготовкою автор пропонує:

По-перше. Військово-медичну підготовку у медичних ЗВО потрібно ввести у навчальні програми підготовки лікарів і провізорів як обов’язкову дисципліну. Для цього потрібно внести зміни до статті 11

Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу” щодо обов’язкового проходження навчання за програмою підготовки офіцерів запасу студентами медичних та фармацевтичних ЗВО.

По-друге. Після закінчення навчання за програмою підготовки офіцерів медичної служби запасу проводити комплексний державний іспит та складання військової присяги, без проведення обов’язкового табірної збору. Це дозволить зекономити до 30% державних коштів, а випускникам присвоїти військові звання сержантів та видати довідку про проходження навчання за програмою підготовки офіцерів запасу. Такий досвід навчання був у 1945–1949 роках, коли в перші післявоєнні роки у держави не вистачало коштів, а студенти залучалися до післявоєнної відбудови країни [11, с. 97].

Бажаючи пройти повноцінний табірний збір у військових частинах і отримати офіцерські звання можуть це зробити за власний кошт чи кошти фізичних осіб. Особи, які до закінчення навчання в медичних ЗВО заключають контракти на проходження служби у Збройних Силах України чи інших складових сил оборони держави, проходять табірний збір у військових частинах за державний кошт. Враховуючи досвід проведення АТО та російсько-української війни, підготовка військово-медичних фахівців за такими програмами дозволить у випадку мобілізації призивати цих осіб на 30–45 денні курси перепідготовки, по закінченню яких їм буде присвоєно офіцерські військові звання та направлено для проходження служби на лікарські посади.

По-третє. Слід відмітити, що обсяги державного замовлення на підготовку магістрів галузі знань “Охорона здоров’я” на 2022, 2023 та 2024 роки становлять 4378, 4220 та 5000 осіб [12; 13]. Для підготовки цих осіб за програмою підготовки офіцерів запасу за власними підрахунками автора на сьогодні потрібно близько 140 млн грн, якщо не враховувати табірний збір то сума складає близько 90 млн, а це значно менше тих сум, які були озвучені Президентом України, і які, на думку автора, необхідно знайти в державі. Ще від 5 до 6 тисяч щорічних випускників медичних ЗВО навчаються за кошти фізичних осіб, які повністю оплачують навчання, зокрема і військово-медичну підготовку, якщо вона буде введена в програму підготовки магістрів галузі знань “Охорона здоров’я”.

По-четверте. Для якісного навчання студентів за програмами підготовки офіцерів медичної служби запасу необхідно укомплектувати кафедри науково-педагогічними працівниками, які мають досвід участі в російсько-українській війні та АТО.

По-п’яте. Для покращення рівня засвоєння навчального матеріалу та отриманих практичних навичок, навчання на кафедрах має проводитися у комплексі протягом одного навчального дня на тиждень (дня

військової підготовки). Наявні на сьогодні навчально-тренувальні бази створених кафедр дозволяють це робити.

Висновок. Провівши аналіз процесу підготовки офіцерів запасу в незалежній Україні, можна зробити висновок про необхідність обов'язкового вивчення військово-медичних дисциплін усіма студентами медичних та фармацевтичних ЗВО України. Навчання за програмою підготовки офіцерів медичної служби запасу у медичних ЗВО держави має стати складовою частиною програми підготовки медичних фахівців галузі знань “Охорона здоров'я”. На цей час є сприятливі передумови для цього, однак керівництвом держави, Міністерствами охорони здоров'я України та оборони України необхідно найближчим часом здійснити цілу низку виважених, науково-обґрунтованих заходів економічного характеру, які в кінцевому результаті дозволять створити достатньо ефективну систему підготовки та застосування офіцерів медичної служби запасу.

Література

1. Про загальний військовий обов'язок і військову службу / Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 878–903.

2. Директиви Міністра оборони України за 1992 рік. // Галузевий державний архів Міністерства оборони України (ГДА МО України, м. Київ) Фонд 3697. – Оп. 34747. – Спр. 28. – арк. 80-81

3. Про взаємодію медичних служб Збройних Сил та інших військових формувань із державною системою охорони здоров'я і про створення загальнодержавної системи екстремальної медицини / Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 1995 р. № 819 // Збірник постанов Уряду України. – 1995. – №11. – С. 54-59.

4. Про внесення змін до Закону України “Про загальний військовий обов'язок і військову службу” / Закон України від 18 червня 1999 р., № 766-ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 33. – С. 650–672.

5. Про удосконалення системи підготовки офіцерів медичної служби запасу / Наказ Міністра оборони України, Міністра освіти і науки України та Міністра охорони здоров'я України від 10.02.2003 р. № 31/68/53 // – К.: УВМА, 2003. – 379 с.

6. Закон України “Про військовий обов'язок і військову службу” в редакції Закону №3597-IV від 04.04.2006 зі змінами // Звід Кодексів і Законів України. – К.: Українське агентство інформації та друку «Рада», 2007.– С.77-94.

7. Про заходи щодо оптимізації мережі військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів / Постанова Кабінету Міністрів

України від 26 липня 2006 року № 1025 // Офіційний вісник України. – К., 2006. – № 30. – С. 99–102.

8. Про оптимізацію мережі військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів / Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 143 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/143-2015>

9. Про утворення кафедр медицини катастроф та військової медицини вищих медичних навчальних закладів / Спільний наказ Міністерства оборони України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України від 29 вересня 2015 року № 514/633/989 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20150929_0633_.html

10. Петро Порошенко ветував закон про військову підготовку студентів-медиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?petro_poroshenko_vetuvav_zakon_pro_viyskovu_pidgotovku_studentivmedikiv

11. Нікітюк О.В. Підготовка офіцерів медичної служби запасу на Україні у 1944–1950 рр. / О.В. Нікітюк // Воєнно-історичний вісник: збірн. наук. праць Національного університету оборони України. – К.: ЦП «Компринт», 2013. – Вип. 2 (8). – С. 94–99.

12. Наказ МОЗ України від 11.08.2022 № 1453 “Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2022 році” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukraini-vid-11082022--1453-pro-derzhavne-zamovlennja-na-pidgotovku-fahivciv-naukovih-naukovo-pedagogichnih-kadriv-pidvischennja-kvalifikacii-ta-perepidgotovku-kadriv-u-2022-roci>

13. Наказ МОЗ України від 29.07.2024 № 1329 “Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2024 році” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukrayini-vid-29-07-2024-1329-pro-derzhavne-zamovlennja-na-pidgotovku-fahivciv-naukovih-naukovo-pedagogichnih-kadriv-pidvischennja-kvalifikaciyi-ta-perepidgotovku-kadriv-u-2024-roci>